

Licht op Zuid: terugkijken in de toekomst

Henk Oosterling

Joop balanceert beheerst gebarend op zijn aluminium trapje. Voor hem staan of zitten de groepen die door Linda en Elke gevraagd zijn om voor een groepsfoto te poseren. Linda loopt om de groep heen, lampen controlerend, hier en daar met zachte hand het arrangement voor de foto voorbereidend. Joop staat net iets hoger dan de rest en kijkt dan ook letterlijk over iedereen heen. Zo houdt hij het overzicht. Hij heeft de regie. Iedereen kijkt terug. In zijn rechterhand hangt zijn camera, gereed voor gebruik, met de andere hand nodigt hij deelnemer voor deelnemer uit iets op te schuiven, door de knieën te gaan of naar achteren te stappen. Eerst is het niet helemaal duidelijk wie waar moet staan. Het kost wat tijd om een groep zo helder neer te zetten dat iedereen afzonderlijk tot zijn recht komt. Sommigen bewegen wat onwennig op de achtergrond en zouden het liefst zo snel mogelijk klaar zijn. Er zijn er altijd wel een paar die pontificaal op de foto willen en zich op de voorste rij nestelen. Het is een kwestie van puzzelen en aanvoelen. Ook al bestaat er in iedere groep een bepaalde rangorde, de foto vergt een andere opstelling. Niet alleen moet ieder afzonderlijk goed te zien zijn, belangrijker nog is het uitgebalanceerde groepsgevoel. Dat moet als het ware tastbaar worden. Je moet het kunnen aanraken als je naar de foto kijkt.

Verlicht Zuid: sociaal en cultureel kapitaal

Eigenlijk speelt Joop met licht. Dat valt van achter, van opzij, van voren en schuin van boven op de groep. Als een lichtschilder componeert de fotograaf de groepsfoto. Hij tast met zijn blik de gezichten af en licht de groep zo uit dat iedere deelnemer die voor de groep poseert toch helemaal zichzelf blijft. Het schikken en herschikken neemt wat tijd in beslag. Dan gebeurt het, in een fractie van een seconde. Flits, klik! Het geknetter van de flitslampen en de droge digitale klik van de sluiters. Vanaf dat moment staat een stuk van de wereld dat daarvoor volop in beweging was, voor eeuwig stil. Joop haalt de groep als het ware met een pincet uit de wereld. Dat ene moment gaat nu een eigen leven leiden. De wereld is door de camera ingekaderd. Alleen het lijstje ontbreekt nog. Wanneer dat er omheen zit, kan deze ingekaderde wereld in de kantine op het werk, thuis op de gang, ergens op de werkplek of in het buurthuis worden opgehangen. Waar nooit iemand weet van had, heeft nu bestaansrecht. Iedere voorbijganger kan er naar kijken en er het zijne van denken. Hoe langer de groep hangt, hoe zelfbewuster de blikken worden. De groep blijft in de toekomst terugkijken.

Hoe zijn deze groepen ontstaan? Sommige beroepsgroepen zijn er natuurlijk gewoon per definitie. Overheidsdiensten zoals de Rechtbank Rotterdam die op Zuid aan het Wilhelminaplein zetelt en de Politie. Semi-overheid zoals Brandwondencentrum of gemeentediensten als RET en Roteb. De gezichten van de politie, RET en Roteb zijn net als die van de Zuiderpark Boswachters en de Marktmeesters van het Afrikaanderplein deel van het straatbeeld waar ze als groep opereren.

Dat geldt ook voor de gezichten van de werknemers van winkels en bedrijfjes in de wijk. Zij zijn niet alleen de economische ruggengraat van de wijk, maar bieden ook de ontmoetingsplekken bij uitstek. In de Netto Markt, Garages Rijnhaven, Drukwerkplaats en Copyshop Pameijer en De Hoekmaat, Winkeliers Beijerlandse laan no. 17-47, Dierenwinkel Beestenspul in Sportdorp en Tshobo Africa, de Congolese kappers op de hoek van de Dordtselaan, zien mensen elkaar elke dag. Uit deze groepen komen weer minder zichtbare groepen voort voor gezamenlijke belangenbehartiging, zoals Winkeliers Beverwaard, en de

Businessclub IJsselmonde. Maar met de werknemers van bovenwijkse bedrijven als Dura Vermeer, Ahoy, TNT Post aan de Piekstraat, Wegener op het Noordereiland en Stadion Feijenoord maken zij deel uit van het beeld van Zuid.

Veel van de geportretteerden zijn eerst door vluchtige, veelal toevallige ontmoetingen met elkaar in contact gekomen. Ze hebben elkaar ontmoet in de wachtkamer van Tarwezig Gezondheidscentrum of Huisartsenpost Zuid. Dat zijn van die plekken waar iedereen, ongeacht afkomst of rijkdom, even helemaal gelijk is. Maar tussen het Kraamzorghotel en Monuta Memoriam Uitvaartzorg hebben tijdens ontmoetingen vele blikken elkaar gekruist, waarna ieder weer zijns weegs is gegaan. Er was belangstelling, maar nog geen blik van verstandhouding. Zoals werknemers in een bedrijf elkaar slechts van de afdeling of werkeenheden kennen, beperken contacten tussen wijkbewoners zich meestal tot de eigen straat of het woonblok. Belangstelling wordt actief gewekt binnen een cirkel met een doorsnee van vijftig meter.

De meeste groepen die in dit boek zijn geportretteerd – ze vormen overigens slechts een fractie van alle groepen die Zuid met hun geestdrift bezielen – verbreden deze cirkel. Deze groepen zijn de knopen in de sociale en culturele netwerken van Zuid. Ze geven Zuid sociale draagkracht en culturele vering en vormen het sociaal-culturele vangnet voor Zuid. Vaak wonen de leden bij elkaar in de buurt, anderen werken alleen op Zuid, maar bij muziek- en sportverenigingen komen vaak mensen uit verschillende wijken bij elkaar. Allen belichamen, zoals dat in beleidstaal heet, het sociale en culturele kapitaal van Zuid. Hun geestdrift en loyaliteit is voor beleidsmakers pure winst. Dit fotoboek maakt dit rendement dat in de praktijk van alledag al lang functioneert, voor het eerst zichtbaar.

Groepen: deelnemen en mededelen

Voor de verandering wordt in dit boek het accent dus nu eens niet gelegd op de architectuur, op woningblokken, bruggen, pleinen, moskeeën, kunstwerken en andere prestigieuze gebouwen. De aandacht gaat ook even niet uit naar de hoeveelheid containers die jaarlijks is overgeslagen of de succesvolle bedrijvigheid die zo waardevol is voor een stad die daden boven woorden verkiest en liever poetst dan lult. Als we deze fysieke en economische prestaties van binnenuit overbelichten, komen de mensen in beeld die deze prestaties leveren. Ze waren er al voordat de ontwikkelaar begon te werken. We zien hun onderlinge relaties, hun betrokkenheid op elkaar, de solidariteit en gedeelde passies. Wat uitermate subtiel belicht en daardoor voor het eerst voor de buitenwacht zichtbaar wordt, is wat beleidsmakers 'sociale cohesie' noemen: de lijm van de samenleving. Deze Zuiderlingen zijn van mededeler van de openbare ruimte, deelnemer in een activiteit geworden. Wat we in dit boek zien is de droom van iedere politicus: participatie, meedoen en mede delen wat je bent, hebt en kunt.

Door het belang van fysieke ingrepen in de stad en economie, door de nadruk op bouwen en handel wordt vaak vergeten hoeveel sociaal en cultureel kapitaal er al in deze deals is verdisconteerd. Waar mensen wonen en werken, nemen sommigen bewust deel en delen velen onwillekeurig mee. Kijk eens naar bewonersgroepen en -verenigingen als die van de Landmanstraat, Smeetsland, DES '76, de Stampioenwarsstraten, het Poortgebouw en de Van Swietenhof, de Bewonersorganisatie Afrikaanderwijk en Stichting Kick. Of het nu om de huurders van de St. Janshaven en de Verschoorvrouwen gaat, of Kopersvereniging Kluswoningen Katendrecht, elk belang wekt interesse in je mede-bewoners. Dat geldt zowel voor de volkstuinverenigingen Hordijkerveld en Van Brienoord, als voor de groep waterbewoners Binnenhaven Kop van Zuid. Ook de wijk- & complexbeheerders van

Woonstad, Vestia, Com•wonen & Woonbron vormen samen een door hun bedrijfscultuur gevoed sociaal netwerk.

Na de meer historische doorkijkjes in het dagelijks leven op Zuid uit de series van Rein Wolters en Tinus de Does is dit het eerste boek waarin naast de vele gezichten vooral de groepstrots van het huidige Zuid oplicht. Het geeft Zuiderlingen een stem. Daaruit klinkt nu eens niet het geweeklaag over hoe slecht het wel niet met Zuid gesteld is. Over het gebrek aan betrokkenheid, de beperkte participatie, kortom, over het ontbreken van sociale cohesie. Even geen verhalen over achterstandswijken vol spijbelende vmbo'ers, overlastgevende jongeren, zwaarlijvige kinderen en hun kroost veronachtzame ouders, onwillige werklozen, gebrekkig Nederlands sprekende mede-Nederlanders en klagende buurtbewoners. Er wordt door mensen ook gewoon met elkaar gepraat en geleefd. In deze foto's zindert de kracht van groepen Zuiderlingen. Ooit hebben ze elkaar op straat, bij de super, in een kantine of kantoor, bij de dokter of in het buurthuis ontmoet. Door gedeelde interesse en belangen zijn deze ontmoetingen tot langdurige contacten uitgegroeid.

Transitopolis Zuid: een terugblik

Wie zijn dit? Wie kijken zo onbevangen naar ons, de lezers van dit boek, terug? Wie zijn al die mensen die na de laatste opname een beetje opgelucht ademhalen, lichtelijk verblind nog wat onwennig om zich heen te kijken alsof ze even in een 'tijdssluit' hebben gezeten, om vervolgens weer de draad van hun dagelijkse bezigheden op te pakken. Aan het werk gaan. Het zijn mensen die iets met elkaar delen en aan elkaar willen mededelen. Ze wonen, werken en leven allen op Zuid. Daar kunnen ze elkaar dagelijks tegenkomen, op het Zuidplein, het Afrikaanderplein of in de Keizerswaard. Zij doorkruisen Zuid van Heijplaat tot aan de Beverwaard, van het Noordereiland tot aan de Zuiderbegraafplaats.

'Zuid' klinkt als een hechte eenheid. Er wordt de laatste jaren veel over dé identiteit van wijken gesproken. Maar waaruit bestaat deze eenheid, deze identiteit nu precies? Het is zonder meer waar dat een wijk bouwtechnisch en economisch een makkelijk af te bakenen, overzichtelijk gebied is dat ontwikkeld kan worden. Maar hoe diep is de bevolking geworteld? Hoe geaard is een wijk? Neem de drie deelgemeenten. Het boerdorp Charlois waarvan het omliggende gebied in de 15^e eeuw door Karel (Charles) de Stoute – dat wilde toen zoveel zeggen als de Dappere – tot bevoorradingsgebied was bevorderd en daarvoor werd ingepolderd, ligt er al een tijdje. Evenals het vissersdorp IJsselmonde waar de familie Van Brienen het exclusieve recht had om op zalm te vissen. Het Land van IJsselmonde was begin 19^e eeuw haast even groot als het huidige Zuid. Op Katendrecht, dat met een pont met de Veerhaven was verbonden, lagen toen lommerijke buitenhuizen voor de toenmalige bovenmodalen. Feijenoord was rond 1800 nog een braakliggend stuk land dat door het aanslibben van modder in de binnenbocht van de Maas langzaam groeide. Pas na 1870, toen de Koningshaven werd gegraven, kreeg Zuid zijn karakteristieke kop met het Noordereiland als bruggenhoofd naar het centrum.

Instroming

En al die tijd kwamen er nieuwe groepen mensen aan, net als het water van de Maas. Het beeld van mensen die instromen, doorstromen en uiteindelijk weer uitstromen, hoe selectief ook, maakt Rotterdam-Zuid tot een doorgangsgebied, een 'transito-polis'. Deze beweging begint rond 1850, accelereert na 1870 wanneer de havens letterlijk uit de grond worden gestampt, en komt een eeuw later rond 1970 in een stroomversnelling die nog steeds niet uitgekolkt is. Er is wat dat betreft niet zo heel veel veranderd: de ene groep had zich nog niet

genesteld of de andere kondigde zich al weer aan. Allen werden aangetrokken door de belofte van bedrijvigheid van de havens.

Volgens de overlevering waren de migranten die zich na 1880 aan de Zuidzijde vestigden grotendeels boeren en lonarbeiders uit Brabant en Zeeland. Deze afkomst verklaart de laatdunkende benaming voor Zuid als ‘Boerenzij’. Stadshistoricus Paul van der Laar heeft in zijn geschiedschrijving van Rotterdam echter laten zien dat dit een vertekend beeld is, dat ‘mythische proporties’ heeft aangenomen. Een deel van de bevolking kwam na 1880 weliswaar uit Zeeland en Brabant, maar een even groot deel kwam uit Gelderland en zelfs nog grotere aantallen uit Zuid-Holland en Noord-Holland. Door de verbeterde spoorwegen streken ook migranten uit Friesland en Groningen neer.

Doorstroming

Er stroomden niet alleen veel mensen Rotterdam in, nog meer stroomden er doorheen. Het boegbeeld van deze doorstroming was de Holland-Amerika lijn. Vanuit een majestueus directiekantoor – het huidige hotel New York – regelde de rederij de verscheping van talloze groepen landverhuizers uit alle delen van Europa vanaf de Wilhelminapier naar Amerika. Een klein deel van hen bleef hangen. Russen na de Russische Revolutie van 1914, Duitsers tussen de beide wereldoorlogen. Het Asielzoekerscentrum aan de Dordtsestraatweg lijkt iets van onze tijd, maar in de eerste helft van de 20^e eeuw waren er ook al groepen politieke vluchtelingen die hier hun toevlucht zochten: Belgen tijdens de Eerste Wereldoorlog en Duitse deserteurs vóór de Tweede Wereldoorlog. Ook vestigden zich Chinezen die na de Eerste Wereldoorlog geronseld werden om op de koopvaardij schepen te werken, op de Kaap. Niet alleen Chinees restaurant Wing Wah, ooit bestierd door Sjaan Baaij, herinnert nog aan dit verleden, ook bij huidkunstenaar Tattoo Bob is dit kleurrijke verleden meer dan zichtbaar.

Iedere groep nam zijn eigen cultuur en geloofsovertuiging mee. Na de Noord- en Zuid-Nederlanders, na de politieke vluchtelingen uit België, Rusland en Duitsland, na Chinezen en Javanen uit de koloniën, komen in de jaren vijftig de Italianen en Grieken en vooral de Spanjaarden om in de wederopbouw van de gebombardeerde stad hun economische positie te verbeteren en de toekomst van hun kinderen zeker te stellen. Van de Molukkers en Ambonezen die het onafhankelijke Indonesië ontvluchtten, vestigde zich maar een klein deel op Zuid. Net als van Kaapverdiaanse zeelieden die evenals de Chinese matrozen bleven hangen. Met de komst van Turkse en Marokkaanse gastarbeiders vanaf begin jaren zestig, van Surinamers – na de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 – in de jaren zeventig met Antilliaanse rijksgenoten in hun kielzog, na al die groepen politieke vluchtelingen in de jaren negentig diene zich nu nieuwe Europeanen uit het voormalige Oostblok aan. Veel lijkt er niet veranderd, maar iedere generatie ervaart het telkens weer als iets verontrustends.

Oud en nieuw: van havenstad naar cultuurstad

De havens zijn voor de ontwikkeling van Zuid van doorslaggevend belang geweest. De havenstad is echter geleidelijk veranderd in een cultuurstad vol festiviteiten op en langs het water. Vanaf de grens tussen de Beverwaard en Bolnes tot aan Heijplaat liggen langs de Maas nog bedrijven uit de havenperiode: Verolme, Hunter Douglas, rond Rijn- en Maashaven Meneba, Provimi, Quaker Oats, Codrico en Steinweg Handelsveem, Smit Internationale in de Waalhaven en aan de uiterste grens het terrein van de Rotterdamse Droogdok Maatschappij op Heijplaat. Waar ooit vemen met exotische namen als ‘Siam’ stonden, verrijzen nu nieuwe woonwijken, afgezoomd door kathedralen als die van Deloitte.

Comment [BM1]: Deloitte is geen bank hoor. Zijn accountants en belastingadviseurs

Ondanks al die veranderingen is er nog een Gemeentewerf, bedienen de havenmannen van Bonn & Mees nog steeds immense draailieren op de drijvende bokken die onbewust model stonden voor de Erasmusbrug, varen de roeiers van de Koninklijke Roeiers Vereniging Eendracht van Heijplaat die in 1895 werd opgericht de zeeschepen nog tegemoet, meren binnenschippers aan de Maashaven af, huisvest Robbenoord, oorspronkelijk het internaat voor schipperskinderen allerlei groepen jongeren, garanderen brugwachters van Zuid op afstand de doorvaart en houdt op de ms Betelgeuze in de Waalhaven een Zeekadetkorps manhaftig stand.

Maar inmiddels is er ook Scouting Ibn Battuta aan de Olympiaweg. Door al die resterende havenbedrijvigheid heen zwenken nu ranke zeiljachten, manoeuvreren motorjachten en scheuren zeer wendbare watertaxi's van Watertaxi Rotterdam. Misschien wordt de omslag van havenstad naar cultuurstad nog het meest belichaamd door het RDM complex. Enkele jaren geleden ging de oude scheepswerf teloor. Maar nu wordt gewerkt aan een tweede leven. In de nabije toekomst wordt deze het kloppend technisch-educatieve hart van Stadshavens waar de opleidingen van Albeda en de HRO vakmanschap en professionaliteit nieuw leven inblazen.

Fysiek-economisch wordt sociaal-cultureel. Oud en nieuw gaan allianties aan. De Paardenmarkt groep in IJsselmonde draaide ooit om een fysiek plein waar paarden werden verhandeld, nu is het net als de Stichting Historisch Charlois een sociaal-culturele vereniging. Dieren zijn overigens altijd een uitstekend bindmiddel geweest om mensen bij elkaar te brengen. Naast de Postduivenvereniging Feijenoord en de in 1936 opgerichte aquarium- en terrariumvereniging Aqua Terra Zuid vinden we in de Waalhaven Euromast, de Surinaamse Zangvogelvereniging en is er zelfs een groep imkers van het Ambrosius gilde in Bijenpark Immenhof aan de Maeterlinckweg.

Zware en lichte gemeenschappen: van identiteit naar gedeelde interesse

Hoe zakelijk de band tussen mensen ook is, er speelt altijd meer dan louter economische belangen. Ieder contract is ook een contact, achter iedere transactie schuilen interacties, elk moeten kent een ont-moeten. Mensen hebben een onuitroeibare behoefte om samen een passie te delen, deze mede te delen, er over te praten en iets ervan door te geven. Sociaaleconomisch betekent meedelen simpelweg dat ieder een graantje wil meepikken. Maar dat betekent niet dat deelname geheel belangeloos is. Want als het verenigingsleven iets duidelijk maakt, dan is het wel dat vrijwilligheid geen vrijblijvendheid is. Dat zien we niet alleen bij Stichting Vrijwilligerswerk Rotterdam aan de Sportlaan, bij, maar ook bij de Kaap Levendig & Leuk Werkgroep, de vrijwilligers van Camping Rotterdam Noordereilanden de Marokkaanse Buurtvaders Feijenoord. Van het afnemende enthousiasme voor het vrijwilligerswerk is bij Stichting Afri – door en voor jongeren van de Afrikaanderwijk – bij de jongerenvrijwilligers van de Voormalige Gaskoepels, bij het Rotterdamse Ambassadrices Netwerk, afdeling Feijenoord en de Jongerenraad Groenenhagen/Tuinenhoven nauwelijks iets te merken. Evenmin bij de vrijwilligers die voor ondersteunende groepen als Buurt- en Speeltuinwerk Rotterdam en TOS Charlois werken.

Religie: spiritueel, sociaal en cultureel ont-moeten

Nieuwe gemeenschappen scharen zich na aankomst veelal rond datgene wat zij al voor aankomst vanzelfsprekend deelden. Geloof is dan vaak toonaangevend. Daarin speelt echter veelal maatschappelijke betrokkenheid mee. Dat zien we niet alleen in The Mall Millinxbuurt/Youth for Christ, maar ook in de Bavokerk RK Parochie O.L.V. Van Lourdes aan de Slinge, waar net als in de Ghanese Resurrection Power and Living Bread Ministry op het Breeplein, veel West-Afrikanen samenkomen. Zo ligt over Zuid een netwerk van

religieus-sociale groepen: de St. Jan Apostel van Syrische Katholieken in Nederland, de Shri Ram Mandir, de Hindoestaanse tempel en Hindoestaanse Openlucht Kerkdienst in de Peperklip, de Kocatepe Moskee Afrikaanderplein en de Ontdekislam van de Somalische Moskee Dar Al Hijra. In het Sufi Huis aan de Putselaan verschuift het accent van religieus naar lichtvoetig spiritueel-cultureel. De religieuze inspiratie bij Inloop- & Bijbelhuis 'In de Gouwstraat' krijgt een sociaal-culturele kwaliteit.

Religie vormt echter slechts één draad in de lappendeken van Zuid. Het maatschappelijk weefsel bestaat uit vele draden. Naast de gemeenschappen die geloof centraal stellen, naast deze 'zware' gemeenschappen, zoals het in de vakliteratuur heet, zijn er veel meer 'lichte gemeenschappen': mensen die gemeenschappelijke hobby's of belangen hebben, interesses delen of gewoon, zoals in Nancy Zeelenberg Zorghuis, met elkaar willen bingoën.

Ontmoeten: theater en horeca

Culturen mengen het best tijdens festivals waar veel te horen en te zien, maar vooral genoeg te eten is. Niet alleen in de openlucht, zoals in de zomermaanden, maar ook binnen in de theaters en de restaurants. Het Rotterdams Wijktheater vormt een hechte groep die zijn inspiratie direct aan Zuid ontleent, hier bijvoorbeeld aan het eeuwjubileum van Feijenoord. Zij werken evenals het Pendrecht Theater met bewoners. Zuidpleintheater, Luxor Theater en het recent geopende Theater Walhalla op het Deliplein vormen samen met de horeca dé ontmoetingsplekken in het weefsel van Zuid. Ze vormen verzamelpunten op de uitgaansassen. De dynamische geschiedenis van Zuid is ook aan hun namen af te lezen. Hotel New York, Suitehotel Pincoff's, vernoemd naar een van de financiers van de havenwerken en de ss Rotterdam op Katendrecht die na haar doop in 1958 na 50 jaar is teruggekeerd, verwijzen alle naar de havens. Maar het naast metrostation Maashaven verrezen Arthotel/Woonhotel is inmiddels een even imposant baken langs de cultureel-culinaire assen van Zuid die zich van Las Palmas Visrestaurant op de Wilhelminapier en het legendarische Wing Wah Restaurant op Katendrecht tot aan café-restaurant Courzand op Heijlplaat uitstrekken. Door mobiele groepen als de caterende African Queens wordt het ontmoetingspotentieel van de horeca alleen maar groter.

Kunstig cultureel Zuid

Maar uiteindelijk is niets zo voedzaam als een passie. Daar kun je lang op teren. Kunst en cultuur gaan sinds enkele decennia soepel in elkaar over. Sommige groepen zoals N.E. Studio's, kunstenaars Noordereiland, de Creative Factory aan de Maashaven of The Player, kunstenaars op Katendrecht werken weliswaar op professionelere basis dan de schilderamateurs van de Chabotgroep of de Cultuurraad voor Ouderen in IJsselmonde, maar in alle gezichten licht hetzelfde enthousiasme op. De ernst die de kunst ondanks zijn speelsheid schraagt, is zelfs te herkennen in de broze blikken van de leden van Meidenclub IJsselmonde als zij hun Beauty middag hebben.

Zuid als symfonie

Sommige passies zijn exotisch-cultureel getint zoals bij de Bellydance Foundation, bij Meijer & familie gaat het weer oer-Nederlands om draaiorgels en bij de Watersportvereniging IJsselmonde die al in 1933 werd opgericht, waarbinnen recent het Shantykoor is opgericht met hun repertoire van zeemansliederen. Naast het Smartlappenkoor Nieuw Zuid kent Zuid ook groepen als de Feyenoord based More Gospel en Tuigcommissie & Friends. Het klinkt misschien wat opgeblazen, maar Zuid is een symfonie waarin Het Christelijk Fanfarecorps

IJsselmonde, Rotterdams Symfonisch Blaasorkest, Excelsior Drumfanfare uit Charlois en de Rotterdamse Mondharmonicaclub samenspelen met Earthquake Ladies Brassband. Wat al deze groepen met de medewerkers en vrijwilligers van Baroeg Poppodium, Brassbandschool Music Matters en Dynamo Muzikantencentrum delen is passie voor muziek.

Zuid in beweging: sportcultuur

Sport heeft alles met sociaal en cultureel kapitaal van doen. Het cultiveren van een sterk of soepel lichaam is vaak een eenzaam avontuur, het kweken van teamgeest is vooral een sociale aangelegenheid. Bij Olympia Krachtsportvereniging uit Charlois, Boxing '82 aan het Afrikaanderplein, Boksschool I Believe in Oud-IJsselmonde en Judoclub Hagendoorn in de Beukhoeve staan individuele prestaties voorop, maar deze worden – net als bij Handbalvereniging Snelwiek en Sparta/Feyenoord Honkbal- & Softbalvereniging – door een hechte teamgeest geschraagd. Ook in de sportbeoefening keert de diversiteit terug die zo kenmerkend is voor het culturele leven op Zuid. Tafeltennisvereniging Feijenoord van Teylingen zit sinds 1934 op Zuid en de Racketeers Tennisclub Enk, DRL Lombardijen en RZ Basketball spelen ook al langer mee, maar met de Punjab Cricketvereniging, de Rotterdam Trojans American Football en de krijgskunsten die in het Japans Cultureel Centrum Shofukan worden onderwezen heeft de sportcultuur zich kwalitatief verbreed en verdiept.

Veel jonge en oude Zuiderlingen bewegen minder georganiseerd. Zuid kent bijvoorbeeld een sterke jongerencultuur. ‘Urban’ sporters zoals de IJsselmondse Free Style Runners, skaters in Skateland en de balacrobaten van Soccershowdown tasten al buiteland, flippend en steppend de architectuur van de stad letterlijk met geskillede handen en voeten af. Jongeren dansen op het Albeda Dans College, ouderen bij Volksdansgroep Popoldancantoej en , meiden twirlen bij Showgroep Liberté. Jong en oud ontmoeten elkaar in Zwembad Charlois onder toezicht van badmeesters en -juffen. Terwijl er wordt gepoold in Sportcafé de Subway, darten ouderen bij Laurens Actief of komen ze in beweging in Speeltuin Hillesluis. Zuid beweegt steeds meer en de komst van het nieuwe Sportstadion en Stadionpark zal de breedtesport en de sportcultuur ongetwijfeld een enorme impuls geven.

Jeugd op Zuid

Wat voor Rotterdam als enige van de vier grote steden geldt, is zichtbaar op Zuid: naast de vergrijzing is er sprake van verjonging. Dat vergrijzing meer inhoudt dan potvertering achter de geraniums zitten, blijkt wel uit de oprichting van de Pendrecht Universiteit. Daar geven oudere buurtbewoners beleidsmakers een lesje over de grootstedelijke problematiek zoals deze zich daadwerkelijk in de wijken afspeelt. Maar er komen steeds meer jongeren bij. Investeren in de jeugd is investeren in de toekomst. Ten slotte zal het bestaande sociale en culturele kapitaal van onderop ververst en uitgebouwd moeten worden. En zijn de eerste ontmoetingen in je leven niet maatgevend voor je verdere leven? De natuurlijke nieuwsgierigheid van kinderen is de basis van de interesses van al die groepen die inmiddels de revue zijn gepasseerd. Het altijd weer verrassende, culturele programma van kindermuseum Villa Zebra, de frisse moed waarmee kinderboerderijen als De Molenwei natuur en milieu op de agenda blijven zetten, de diervriendelijke verantwoordelijkheid die de legendarische Vogelklas van Karel Schot aan het Afrikaanderplein kinderen bijbrengt, maar ook de toewijding van Instituut het Centrum waar huiswerkbegeleiding gegeven wordt, zij vormen de sociaal-culturele context voor de vele basisscholen op Zuid waarvan de populaties vaak zo verschillend zijn als die van de Mare, De Bloemhof en Sensis, de School voor Slechtzienden en Blinden. Als we op interesse mikken, dan biedt de vanzelfsprekende nieuwsgierigheid van leerlingen een inspiratie voor een sociaal-cultureel bewustzijn dat sociale cohesie duurzaam onderbouwt.

Inter-culturele inter-esse

De fotoportretten in dit boek tonen een veerkrachtige diversiteit. Relaties tussen én verschillen in de geportretteerde groepen maken op paradoxale wijze de identiteit ervan uit. Identiteit is vooral een groepsgevoel. Groepen versterken de daadkracht en veerkracht van hun leden. Het mag vreemd klinken, maar je bent vooral jezelf, omdat je deel uitmaakt van een groep. Dat geldt voor jongeren, voor ouderen, voor Nederlanders, medelanders, of hoe al die neergestreken groepen ook getypeerd worden. Als we het over identiteit hebben, gaat het dus altijd eerst over relaties tussen mensen en dan pas over een fysiek icoon dat naar een gedeeld verleden of gedroomde toekomst verwijst. Dat icoon mag er best zijn en fungeert ongetwijfeld als oriëntatiepunt, maar de kern van de identiteit ligt toch in een letterlijke ‘inter-esse’ in het hier en nu: een ‘tussen’(inter) ‘zijn’ (esse). Geïnteresseerd zijn betekent tussen de mensen staan, onder de mensen zijn.

Als we met dit in ons achterhoofd naar de groepsportretten kijken, zien we plots andere accenten. Er zijn groepen die door hooggestemde idealen of diepgewortelde tradities, door familiebanden, geloofsovertuiging of louter economisch belang verbonden zijn. Maar er is ook een lichtere sociaal-culturele verbondenheid die in alle groepen oplicht. Die wordt gevoed door passies, gemeenschappelijke interesses en praktische belangen. Samen aan iets werken om er voor jezelf uit te halen wat er in zit, creëert precies die betrokkenheid en verantwoordelijkheid waar beleidsmakers van smullen. Deze minimale solidariteit leidt tot wederzijdse ondersteuning bij het sleutelen aan je 2cv zoals bij Het Eendeï, tot liefdevolle opvang bij Jonge Moeders Eigenwijs, tot intensieve samenwerking van vrijwilligers bij Vereniging Wijkbus Charlois en de sociale ondersteuning bij Omij, het leer/werkbedrijf aan de Kinderdijkstraat.

Lichte gemeenschappen weven de rafelranden van zware gemeenschappen terug in het bonte kleed van Zuid. We hebben die verwevenheid van gemeenschappen lang multicultureel genoemd. ‘Multi’ in de betekenis van ‘veel’ benadrukt vooral het naast elkaar bestaan van groepen. Misschien wordt het tijd om het etiket te veranderen in ‘intercultureel’. We leven dan niet meer *naast* elkaar – wat vaak betekent: langs elkaar heen – maar *met* elkaar. Van belang is hierbij niet wat er *in* groepen, maar wat er *tussen* groepen gebeurt. Het weefsel van een interculturele samenleving is veel veerkrachtiger dan dat van een multiculturele samenleving. Als volgens de Stadsvisie 2030 Rotterdam tegen die tijd dé interculturele stad van Europa zal zijn, toont dit boek de veerkracht die voor deze sprong vereist is.

Veerkrachtig weefsel: versterken door verbinden

Sinds 2005 is er een nieuwe groep op Zuid: Pact op Zuid. We zien zijn stuurgroep, met enkele bestuurders, beleidsmakers en wooncorporatiedirecteuren bij Shofukan in Oud-Charlois op de grond zitten. Sommigen zitten dicht bij de aarde dan anderen, maar allen kijken omhoog naar Joop, de fotograaf. Zij kijken terug in het besef dat ze vooruit moeten kijken. Ze kijken terug in de toekomst. Dit boek sterkt hen wellicht in de overtuiging dat er een aanpak nodig waarbij iedereen met iedereen samenwerkt. Verbinden en versterken zijn de sleutelwoorden. Alleen vanuit zo’n, zeg maar integrale aanpak is het mogelijk om van binnenuit een sprong te maken. In het bonte weefsel van Zuid zijn bouwen en handel – of zoals het in de beleidsstukken heet: fysiek en economie - vooral de schering, de mensen en hun gezamenlijke interesses - sociaal en cultureel - vormen de inslag. We hoeven het spinnewiel niet uit te vinden. We pakkende draden op en weven nieuwe patronen om de veerkracht van Zuiderlingen zo te versterken dat zij zelf de sprong kunnen maken.

